

ЛЯ СЦЕН

СТАРАЖЫТНАГА ХРАМА

Як здымаецца дакументальны фільм пра Спаса-Еўфрасіннеўскі манастыр і яго заснавальніцу

У наступным годзе адбудзецца знакавая падзея: дзевяць соцень гадоў таму ў Полацку, калысцы беларускай дзяржаўнасці, святой прападобнай Еўфрасінні Полацкай быў заснаваны манастыр. Ён, Спаса-Еўфрасіннеўскі стаўрапігільны жаночы, сёння застаецца цэнтрам духоўнага прыцягнення. Туды прыходзяць паломнікі не толькі з усіх куткоў Беларусі, але і з усяго свету. Тут не толькі праваслаўная святыня, тут захаваліся ўнікальныя ўзоры архітэктуры і мастацтва XII стагоддзя сусветнай каштоўнасці. Не дзіўна, што юбілейныя мерапрыемствы з нагоды 900-годдзя святыні пачаліся яшчэ з мінулага года. Канферэнцыі і круглыя сталы, выставы і фестывалі, мастацкія пленэры і публікацыі ў прэсе, тэле- і радыёперадачы, навуковыя даследаванні... Не засталіся ўбаку ад падзеі і беларускія кінематаграфісты. На студыі «Летапіс» Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» здымаецца дакументальная стужка «Прыстанак святой Еўфрасінні». Яе рэжысёр, Уладзімір Луцкі, на леташнім кінафестывалі «Лістапад» атрымаў спецыяльны прыз журы конкурсу дакументальнага кіно за фільм «Ляхва. Цана свабоды» пра паўстанне вязняў гета ў беларускай вёсцы. Раней за стварэнне серыі дакументальных фільмаў «Хроніка Мінскага гета» Уладзімір быў узнагароджаны Спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Увогуле ён аўтар шматлікіх кінастужак пра дзячаў беларускай гісторыі. Якія мэты ставіць рэжысёр, узгадвае за фільм пра полацкі прыстанак?

— Першапачатковую ідэю давалося карэктываваць, — прызнаецца Уладзімір. — Хацелася зрабіць вобразна, з элементамі ігравога кіно. Але ў працэсе супраць з манастыром канцэпцыя памяншалася. Я прыслухаўся да пажаданняў, якія прагучалі, мы перарабілі сцэнарый. Фільм будзе разлічаны на шырокую глядацкую аўдыторыю, каб было цікава і дзецям, і дарослым. Мы хочам раскажаць гісторыю жыцця святой прападобнай Еўфрасінні на фоне падзей, якія адбываюцца ў манастыры сёння, паказаць унутранае жыццё манастыра.

— Звычайна падобная праца знаходзіць цябе невыпадкова...

— Так. Калісьці даўно мы з жонкай Ірынай былі ў Полацкім манастыры і трапілі на ранішнюю службу. Ubачанае вельмі ўразіла. Абсалютная ціша... Гараць свечкі. Бясшумна ўваходзяць манахіні. Гэтая ўражлівая чысціня і цішыня... Песнапенні... Усё гэта доўга не пакідала мяне. І цяпер мы паспрабавалі з апэратарам

Максімам Куроўскім гэту чысціню манастырскую ўлавіць. Не ведаю, ці атрымалася... Некаторыя кадры мне падабаюцца. Часам было вельмі складана працаваць, таму што нам не хацелася парушаць распарадак манастыра, сутнасці гэтага жыцця. Мы намагаліся працаваць акуратна, далікатна. Калі фільм выйдзе, стане зразумела, удалася нам наша задумка ці не, атрымалася ці не распавесці глядачу, хто такая Еўфрасіння Полацкая для Беларусі, якія ўрокі яна для ўсіх нас пакінула. Дарэчы, ігумення манастыра матушка Еўдакія заўважыла, што фрэскі, якія знаходзяцца ў Спаса-Праабражэнскім храме манастыра, што ўзведзены пры жыцці святой, гэта і ёсць пасланне прападобнай Еўфрасінні нашаму пакаленню. Там шмат зашыфравана, і, напэўна, не адно дзесяцігоддзе яшчэ пройдзе, каб гэта расшыфраваць. Дзякуй богу, што фрэскі раскрыліся і яны ў добрай захаванасці. Вельмі ўразіў нас від манастыра, калі мы падняліся на дах. Гэтыя схілы дахаў, гэтыя мурны дванаццатага стагоддзя, якія мы ўбачылі... Нібы дыхаеш паветрам таго стагоддзя... Амаль містычная рэч, якую не раскажаш — гэта трэба адчуваць.

— Перад гэтым у вас было шмат фільмаў па гісторыі Вялікай Айчыннай вайны...

— Так, нават не магу зараз палічыць. Усяго, напэўна, я зняў каля паўтары сотні фільмаў, і большая частка — на тэму Вялікай Айчыннай. Калі я працаваў у Маскве, на канале РЕН-ТВ, там шмат было ваеннай тэмы. У 2013 годзе мне пашчасціла на Студыі гістарычнага кіно Уладзіміра Бокуна зрабіць фільм «Хроніка Мінскага гета», потым яшчэ шэраг фільмаў. Тэма сама да сябе паклікала. Часам ты не разумееш, чаму бярэшся за тую ці іншую тэму. Проста быццам цябе абралі для гэтага нейкія вышэйшыя сілы. Творчасць я ўвогуле

разглядаю не як вынік разумовых рашэнняў. Часам фільм нават паза тваёй волі пачынае нараджацца сам, і ты ідзеш услед за ім. Такія рэчы мяне часта здзіўляюць, але я навучыўся прымаць гэта. Здраецца, на здымках маеш добры план, хочаш яго рэалізаваць, але раптам з'яўляецца нешта зусім здзіўляючае, ты павінен ісці за гэтым, і адкрываеш такія глыбіні... Ну вельмі цікавая прафесія — рэжысёр, і я шчаслівы, што дзякуючы ёй сутыкаюся з вялікай колькасцю цікавых людзей, як вось цяпер, у манастыры. Гэта і матушка ігумення Еўдакія, і сястра Кіра, якая шмат дапамагае нам, і сястра Міра, і сястра Рахіль, і астатнія сёстры...

— Вы адразу звярнуліся ў манастыр, калі ўзяліся за праект?

— Вядома. Перад пачаткам здымкаў групай паехалі браць блаславенне ў матушкі ігуменні, атрымалі яго, і вось цяпер працуем з дапамогай манастыра. Памятаю і першы дзень здымкаў. Пачалі здымаць першую сцэну, размясціліся — а гэта было ў храме. Апэратар здымае, ідзе служба... І раптам сястра Кіра нас па чарзе пачынае падводзіць да мошчаў святой прападобнай Еўфрасінні. Раку адкрылі, звычайна ж яна прыкрытая шклом. Гэта было вельмі ўразліва, запамінальна і вельмі паўплывала на нас.

— А што падчас здымкаў здзівіла так, што давалося мяняць планы?

— Гэта здарылася ў перадапошні дзень здымкаў. Я шмат быў у манастырах. Але падобнага не бачыў. Мы збіраемся з'езджаць, і раптам выходзіць да брамы манахіня з доўгай дошкай і драўляным малаточкам. Я ў разгубленасці — што зараз будзе? І тут яна пачынае біць тым малаточкам у дошку і хутка хадзіць у розных напрамках. Я пабег за апэратарам, але ён, на жаль, не паспеў зняць тую манахіню... Я ўдакладніў, што гэта было, таму што нічога падобнага ніколі не бачыў, і ўздзеянне, якое відзішча робіць, проста ўнікальнае. Мне патлумачылі, што такім чынам у нядзельныя і святочныя дні манахі, часам адна, часам некалькі, абыходзяць манастыр і склікаюць насельніц на службу. Гэта ж, як Ной калісьці склікаў стварэнняў Божых на каўчэг. Я выра-

шыў, што гэта абавязкова павінна быць у нашым фільме. Раніцай мы прыехалі з групай у патрэбны час і гэты момант знялі.

Яшчэ быў адзін падобны момант... Я разумеў, што для фільма не хапае нейкага складніка. Здаецца, і ў сцэнарыі ўсё прапісана, а чагосьці няма... І раптам бачу — прывялі дзяцей на экскурсію, і экскурсавод распавядае ім гісторыю Еўфрасінні. Я разумею: мяне як бы спецыяльна туды падвялі, бо я ж не збіраўся ісці ў тое месца. І яшчэ разумею: гэтая сцэна павінна ўвайсці ў фільм. Складана было здымаць: шмат людзей, старонніх гукаў, тым не менш мы знялі, я ця-

— У фільме задзейнічаны навуковыя эксперты?

— Так. Напачатку планавалі ўдзел некалькіх экспертаў, але пасля вырашылі, што пра святую Еўфрасінню і гісторыю манастыра найлепей распавядуць сёстры манастыра і матушка Еўдакія. У той час, як мы здымалі фільм, адбывалася рэстаўрацыя ў Спаскім храме. Ёй кіруе архітэктар-рэстаўратар з Санкт-Пецярбурга Сяргей Лалазараў — вельмі глыбокі чалавек, які тонка адчувае сваю прафесію, беражліва ставіцца да спадчыны. У інтэрв'ю гэта будзе відаць, бо Сяргей Валяр'янавіч і з'яўляецца ў нашым фільме як эксперт.

пер гляджу на тую сцэну, і бачу, што гэта правільнае рашэнне.

— На час здымкаў прыпалі якія-небудзь царкоўныя святы?

— Мы не ставілі мэты здымаць іх, хоць у манастыры часта адбываюцца ўрачыстыя службы. Але мы здымалі ў асаблівы дзень — дзень матушкі Еўфрасінні, святой прападобнай Еўфрасінні Полацкай, які адзначаецца 5 чэрвеня. У гэты дзень у манастыр з'езджаюцца паломнікі, царкоўныя іерархі, хросны ход ідзе праз увесь горад... Мы планавалі гэтую падзею на фінал фільма. Вельмі складана здымаць такія рэчы, бо агромністая колькасць людзей, і для апэратара якасна зняць, выставіць фокус, змясціць у патрэбны пункт камеру ў такіх умовах немагчыма. Давалося працаваць, як рэпарцёрам, бегач з камерай, знаходзіць цікавыя фрагменты. А падзею ж нельга паўтарыць! Здымкі такіх сцэн патрабуюць шмат высілкаў і падрыхтоўкі, але мы зрабілі гэта.

Сустрэча з такімі людзьмі — узнагарода, таму што ты дакранаешся да чагосьці вельмі глыбокага і важнага.

— На якой мове выйдзе фільм, калі яго можна будзе ўбачыць?

— Рыхтуюцца дзве версіі: беларускамоўная і рускамоўная. Дыктарскі тэкст агучыць заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Руслан Чарнецкі. Музыку піша вядомы кампазітар Уладзімір Сівіцкі. Зараз ідуць завяршальныя працэсы работы. Ubачыць гатовую стужку можна будзе ўвосень. Фільм — складаная канструкцыя, ніколі не ведаеш, атрымаецца ён ці не. Сёстры Спаса-Еўфрасіннеўскага манастыра кажуць, што ўсё па волі прападобнай. Калі будзе яе воля, фільм атрымаецца добры. Мы стараліся. Глядач цяпер «нагледжаны», ён вельмі шмат бачыў. А падзею фільм павінен нечым здзіўляць. Паспрабуем і мы.

Людміла ІВАНОВА.

